

Цьогоріч 14 червня минає 120 років з дня народження Провідника ОУН Євгена Коновальця. Який вклад цієї особистості у становлення Української держави та як сьогодні її сприймає суспільство ми говоримо з істориком Володимиром В'ятровичем.

- Пане Володимире, вітаю вас. І мабуть давайте розпочнемо нашу розмову з того, як сьогодні сприймають постать Євгена Коновальця. Іноді здається що його пробують зобразити як діяча виключно західноукраїнського формату. Говорячи це, наводять приклади його діяльності в Українській Військовій Організації і в Організації Українських Націоналістів, які активно діяли в Галичині. Наскільки така версія правдива?

- Якщо говорити про всю біографію Євгена Коновальця, то вона зв'язана з загальноукраїнським форматом, з цілою територією України. Не треба забувати, що Євген Коновалець був одним із відомих, і напевно одним з найбільш вдалих, найбільш успішних воєначальників армії УНР. Власне ним було створено і він очолював корпус Січових Стрільців, одну з найбільш боєздатних частин армії УНР. Загалом Євген Коновалець завжди позиціонував себе як людину, яка бореться за Українську Самостійну Соборну Державу. Він постійно стверджував, що справу незалежності України можна вирішити тільки в Києві. Попри те, що сам був походженням із Західної України. Попри те, що в 1918 році постала ЗУНР, де так само була активна боротьба за незалежність, зокрема з польськими силами, він не залишив своїх справ тут в Києві і не повернувся до Львова, де так само очевидно він був необхідний і потрібний як воєначальник.

- Наскільки відомо, він продовжував боротьбу в центральній Україні до 1921 року.

- Він був одним з розробників повстанських планів на території великої України, одним із соратників Симона Петлюри, який боровся за незалежність України. Щойно після занепаду української державності вже в 1921 році він зосереджує свою діяльність на Західній Україні. На території, яка була більш придатна, на той момент, для розгортання підпільної діяльності. Власне за його ініціативою було створено з колишніх офіцерів армії УНР Української Галицької Армії підпільну організацію, яка поставила собі за мету продовжити боротьбу з окупантами, чи то з більшовицькими, чи то з польськими, незважаючи на те, що ніби то бойові дії закінчилися.

- Ви маєте на увазі Українську Військову Організацію?

- Так. Ця організація діяла протягом 20-х років і намагалася з самого початку охопити всю територію України. Зокрема в 1920-21-му роках, безпосередньо за наказом Євгена Коновальця, було відправлено в Київ одного з його товаришів з 1918-го року Івана Андруха, який розбудовував структури УВО в Києві. Ці структури було ліквідовано більшовиками в 1921 році. Їх учасників було розстріляно, але тим не менше Коновалець продовжував свої зусилля щодо того, аби охопити діяльністю УВО, а потім і створеною в 1929-му році ОУН і велику Україну.

- В деяких історичних джерелах сказано, що це і послужило причиною його загибелі.

- Він вийшов на контакт. Точніше, на нього вийшов агент НКВД, який представився як представник націоналістичного підпілля на великій Україні. Тепер ми знаємо, що цим агентом був Павло Судоплатов, який користуючись великим бажанням Коновальця мати зв'язки на великій Україні, ініціювати тут розвиток націоналістичного підпілля, ввійшов в довіру і таким чином йому вдалося вбити Євгена Коновальця в травні 1938 року.

- А якщо говорити про створену Коновальцем в 1929 році Організацію Українських Націоналістів. Її діяльність теж поширювалася на всю територію України?

- Боротьба за соборну Україну, за Україну в її етнічних межах була базовим постулатом, на якому була збудована ОУН. І серед її творців було дуже багато представників Центральної і Східної України, які приєдналися до націоналістичного руху і як його ідеологи, наприклад як Микола Сціборський, чи як його безпосередні активісти і діячі. По суті, Євгену Коновальцю не вдалося дожити до того моменту, коли ОУН почала діяти в такому загальноукраїнському форматі, тому що він був вбитий в Роттердамі в 1938 році. Але опираючись і на його настанови, і на його бачення того, як має розвиватися боротьба Організації в 1941 році члени ОУН розпочали діяльність в загальноукраїнському форматі, зокрема через похідні групи, які були відправлені з Західної України і які охопили своєю діяльністю всю територію України, включно з Кримом, Донбасом, Харківською областю, де вони протягом кількох років вели активну боротьбу спочатку проти німецької окупації, а згодом вже і проти радянської. І власне націоналістичне підпілля, корені якого сягають діяльності ще Євгена Коновальця, на східноукраїнських та південноукраїнських землях, як свідчать документи НКВД, було ліквідовано в кінці 40-х, а де інде тільки в 50-х роках.

- Пане Володимире, отже ми знаємо Євгена Коновальця як українського офіцера і воєначальника, з одного боку, як підпільного борця з другого, і з третього як творця політичної організації. То ким же насправді був Коновалець? Політиком, підпільником, чи воєначальником?

- Коновалець - одна з таких унікальних фігур української історії, яка зуміла поєднати в собі риси і політика, і військовика і підпільника. Важко було би уявити собі історію України 20-го століття без Коновальця та без цієї його унікальної можливості поєднати такі риси, притаманні різним людям. В той момент, коли можлива була військово-фронтowa боротьба, він проявив себе як успішний військовик, як організатор

армії. По суті він творив армію УНР як успішний керівник та військовий командир. В той момент, коли така боротьба стала вже недоречною, він проявив себе як підпільник, який вміє творити підпільні структури. Досить різні такі ампула військовика і підпільника. Тим не менше, їх Коновальцеві вдалося поєднати. І одна з найбільш важливих рис його, це вміння проявити себе як політика, який вміє об'єднати дуже різні сили.

- Ви маєте на увазі створення ОУН?

- Створення ОУН в 1929 році не відбулося раптово, не відбулося само по собі, а стало результатом його, Євгена Коновальця, тривалої роботи, в якій він проявив себе як дуже успішний політик, тому що зумів поєднати представників різних організацій, ОУН створилася на базі кількох організацій, та навіть представників різних поколінь. В ОУН влилися як колишні ветерани армії, з якими був простіший контакт у Коновальця, тому що він був одним з цих ветеранів, так і молодь, яка об'єднувалася в націоналістичні організації на Західній Україні, яка визнавала авторитет Євгена Коновальця і яка, покладаючись на цей авторитет, входила до ОУН. Важливо, що вже і після створення ОУН, Євген Коновалець дуже чітко розумів, де повинна бути головна вага боротьби нової організації.

Він писав, що ми не сміємо тиснути, ми не сміємо чогось вимагати від тих молодих хлопців, які проводять безпосередню, щоденну боротьбу під польською окупацією. Тому, що тільки завдяки їм ми ще можемо називатися Організацією Українських Націоналістів. Тому, що тільки завдяки тому, що є таке покоління, яке бореться, ми можемо бути певні, що досягнемо своєї мети. Через це вбивство Євгена Коновальця в травні 1938 року було не просто втратою визначного члена ОУН, а втратою людини, яка справді зав'язала на собі дуже багато в цій Організації, від якої дуже багато залежало в подальшому розвитку Організації. Це вбивство було досить серйозно продумано радянськими органами безпеки і зроблено в цей час, коли Організація готувалася до активної ролі напередодні другої світової війни, коли було зрозуміло, що українське питання знову стане гостро актуальним і потреба в Коновальцеві була надзвичайно великою. Те, що не стало Коновальця, очевидно спричинило кризу в лавах ОУН, яка в зрештою закінчилася розколом через два роки. Але цю кризу вдалося подолати і обидва крила ОУН продовжили боротьбу за ті головні цілі, які були поставлені Євгеном Коновальцем.

- От якраз про мету, яку ставив і перед собою і перед своїми організаціями Євген Коновалець. Цього року в західних областях його ювілей відзначають на доволі високому рівні. Тобто сьогодні Коновалець нам потрібен як герой, який загинув за Україну чи є ще щось в його постаті, в його ідеях, чим можна скористатися і сучасним патріотам.

- Я думаю, ми повинні говорити про одне і про друге. В будь якому випадку сучасники не повинні забувати своїх національних героїв, тому що власне на цій пам'яті і можна будувати сучасну державу. Відсутність національної пам'яті, відсутність власних національних героїв призводить до того, що нам будуть накидати чужих героїв, які будуть руйнувати цю державу з середини. Кажуть, «святе місце пустим не буває». Якщо в нас не буде своїх героїв, то в нас будуть чужі герої, які будуть працювати по суті проти

цієї держави. Але ми не повинні забувати і про ті актуальні заповіді, які ми можемо взяти з діяльності Євгена Коновальця. Перший з них - це вміння погамувати свої амбіції заради об'єднання довкола великої мети і вміння консолідувати зусилля. Ситуація, в якій перебувала Україна в 20-ті роки, очевидно була значно гіршою від тої, в якій перебуває Україна тепер, і незважаючи на цю набагато гіршу ситуацію, українці зуміли об'єднатися, зокрема завдяки вмінню і таланту Євгена Коновальця. Я думаю, що зараз, маючи такі приклади, як робота Євгена Коновальця, ми тим паче повинні прагнути до об'єднання, до консолідації зусиль, для того, аби завершити цю справу, яку ставив собі за мету Євген Коновалець і його соратники.

- На вашу думку, Коновалець - герой України?

- Абсолютно. Я вважаю, що це один з тих персонажів української історії, яким повинна гордитися вся українська нація, яким повинні гордитися всі українці. Я особисто виступав категорично проти ідеї, яка деякий час була актуальною у Львові, про можливість перепоховання Євгена Коновальця у Львові. Я вважаю, що такі фігури, як Євген Коновалець, Степан Бандера - це фігури загальноукраїнського масштабу і місце таким героям в Національному Пантеоні, який має бути збудований в Києві.

- Якщо людина так багато зробила для становлення української держави і навіть віддала за неї своє життя, то чому ж він так і не був визнаний героєм України?

- Важко сказати. Доволі багато непослідовних кроків, які стосуються політики національної пам'яті, було навіть в попередньої влади. Причиною цього може бути в першу чергу незнання. Незнання власної історії, незнання того, ким був Євген Коновалець і на яке місце він заслуговує в історії України. Але попри офіційне «невизнання», Коновалець, поряд з Шухевичем і Бандерою був і залишається дійсно героєм України, який все зробив для її звільнення і загинув у боротьбі за її незалежність.

Розмовляв Андрій Черняк, <http://www.ukrnationalism.org.ua/interview/?n=157>